

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**Commentarii in primvm, secvndvm, tertivm, et quintum
Ethicorum Philippi Melanchthonis**

**Melanchthon, Philipp
Aristoteles**

Argentinae, 1535

VD16 A 3417

De iusticia particulari

urn:nbn:de:bsz:31-106587

COMMENTARIA

uerſalem utilem iuſticiam: iuſticia enim legis uere ſignificat obedientiam erga Deū, iuxta omnia præcepta. Et iuſtus ſecundum legem obedientem Deo iuxta omnia præcepta.

Postremo additum eſt encomium huius uniuerſalis iuſticiæ, ſcilicet, quod ſit perfectiſſima uirtus. Et recitatur egregia ratio, quia ſit uſus aliarū uirtutū. Confert enim alias uirtutes ad communem ſocietatem. Uſus autem uirtutis erga alios, maximeq; erga Rempublicam eſt perfectiſſimus, ac difficiliſſimus. Ad id citat ſententiam Biantis, Magiſtratus oſtendit uirum. Nam in Magiſtratu cerni poteſt, an aliquis cōferat ſuas uirtutes ad priuatam utilitatem, an ad publicam uel communem.

DE IUSTICIA PARTICULARI.

Querenda eſt autē & iuſticia, que eſt pars uirtutis. Eſt enim eiſmodi quædā iuſticia, ut diximus. Eſt & iniuſticia quædā particularis, ut ſignaſtantur. Nam qui peccat in alio genere, etiamſi dicitur iniuſtus eſſe, tamen proprie non defraudandi ſtudiodio, neq; hoc fine ut alteri noceat, peccat: ut, qui propter metum abiectio clipeo

*Iniuſtus
quis dicitur.*

IN ETHICA ARIST.

clipeo fugit: aut qui iratus conuiciatur, aut propter illiberalitatem non largitur gratis pecuniam. At quum aliquis defraudat alterum, idque non facit propter illa uitia, quae recensui, hunc uituperamus propter iniusticiam. Quare sequitur peculiare quoddam uitium esse iniusticiam, & iniustum particulare quoddam praeter iniusticiam illam uniuersalem, quae complectitur omnia, quae legibus aduersantur. Nam si quis lucri causa committit adulterium, & pecunias accipit, Anus autem aliqua det pecuniam ac damnum faciat propter libidinem, haec libidiosa magis dicitur, quam alieni cupida. Ille autem dicitur iniustus, non libidinosus: & constat eum iniustum dici propter lucrum.

Item alia delicta omnia referuntur ad certam speciem uitiorum: ut adulterium ad incontinentiam, deserere aciem ad timiditatem, pulsare aliquem ad iracundiam. Sed si quis lucratus est,

RIA

ia enim legis
iuxta omnia pre
obediens Dio

non huius uiciorum
et huius uiciorum
suis aduersariis
remouere sciam
os, maxime quae
se difficultate
iratus ostendi
est, et dignum
ilitatem, et ad pe

P A R =

iusticia, que
in eiusmodi
us, Est & in
ris, ut signa
at in alio ge
stus esse, et
dandi huius
noceat pec
m abiectione
clipeo

COMMENTARIA

ad nullum uitiū, nisi ad iniusticiam
refertur. Quare perspicuum est præ
ter totā illam iniusticiam quæ omnia
uitia complectitur, aliam quandam
certam speciem esse, quæ mutuatur
nomē generis: quia definitio ex hac
parte conuenit, quod utraq; erga ali
os exercetur. Sed iniusticia particu
laris circa honores, aut pecuniā, aut
salutem, & similia fortunæ bona uer
satur, & caprat lucrū. At iusticia uni
uersalis circa omnia uersatur, circa
quæ bonus uir uersatur.

Incipit particularem iusticiam tractare. Et hic
locus adeò planus est, ut nō habeat opus longis com
mentarijs. Tantum commonendus est lector, quid
agat Aristoteles. Tantum enim instituit hic quæstio
nem, An sit: Ratiocinatur enim per enumerationē,
quod iusticia sit quædam certa species uirtutis, præ
ter uniuersalem iusticiam distincta ab alijs uirtuti
bus. Et ratiocinatur hoc modo ex contrario, quod
est conspectius. Est delictum quoddam circa lucrū,
quod iniusticia uocatur, distinctum à delictis aliorū
uitorum. Quare necesse est peculiarem quandam
speciem uirtutis iusticiam esse distinctam ab alijs uir
tutibus

I N E T
tibus. Quom
ones uirtutes,
tur eam distinc
Addit exen
delicta iniustu
deserit aciem
berat alterum
committi a
Lucrari aut
ctū est, nō o
hoc uoca
certa specie
necesse est ha
distinctam e
est usus ex
qui propria
propter ali
tit adulteriu
sed iniustum,
tem. Ad hunc
dit quoddam
circa lucra
An sit, & op
ciam distinct
Addit eni
ctū & lucr

IN ETHICA ARIST.

tutibus. Quum autem hæc species nõ complectatur omnes uirtutes, tantum uersatur circa lucrum, sequitur eam distinctam etiam esse à iusticia Vniuersali.

Addit exempla, in quibus apparet distincta esse delicta iniusticiæ à delictis aliorum uitiorum. Qui deserit aciem, peccat contra fortitudinem: qui uerberat alterum, peccat contra mansuetudinem: qui committit adulterium, peccat contra continentiam. **Lucrari** autem cum damno alterius peculiare delictum est, nõ offendens illas uirtutes, quas iam recessui, & hoc uocatur iniusticia. Ergo sicut alia uitia sunt certæ species distinctæ ab iniusticia uniuersali. Ita necesse est hanc iniusticiam uersantem circa lucra, distinctam esse ab iniusticia uniuersali. Aristoteles est usus exemplo illustri, ubi apparet actionem alioqui propriam incontinentiæ in alio genere uersari, propter alium finem: ut si quis lucri causa committit adulterium, hunc ait nõ dici proprie libidinosum, sed iniustum, & aliena rapientem, & interuertentem. Ad hunc modum per enumerationem deprehendit quoddam peculiare dictum esse iniusticiam, quæ circa lucra uersatur. Atq; ita constituit questionem, An sit, & ostendit quandam esse peculiarem iusticiam distinctam ab uniuersali.

Addit etiam, quare hæc uirtus, quæ circa cõtra-ctus & lucra uersatur, mutuetur nomẽ generis sci-

COMMENTARIA

licet iniusticiæ: nec habeat peculiare nomen, sicut
 aliæ uirtutes peculiaria nomina habent: quia inquit,
 est similis generi, semper enim exercetur erga ali-
 os. Id autem supra dixit iusticiæ proprium esse, obie-
 ctum autem est lucrum, seu bona fortunæ, seu bona
 externa, seu contractus.

Constat itaq; iusticiam duplicem
 esse, & quandam particularem esse,
 præter illam quæ omnes uirtutes cõ-
 plectitur. Nunc dicendum est, quæ
 sit, & qualis. At supra definiuimus,
 iniustum duplex esse: Nam alias nõ
 obedire legibus iniustũ dicitur, alias
 inæquale iniustum dicitur. Et eon-
 tra iustum est, aut quod legitimum,
 aut quod æquale est. Iniusticia uniuersalis de qua diximus, est non ob-
 temperare legibus.

Sed inæquale, & non parere legi-
 bus, non sunt paria, sed alterũ habet
 se uelut pars ad totũ. Nam quisquis
 non reddit æquale, facit contra leges.
 Econtra uero nõ omnis qui cõtra le-
 ges agit, reddit inæquale. Quisquis
 enim

IN ET
 enim plus e
 le. Ceterum
 est. Non ig
 & iniustici
 tur ut part
 enim iniu
 cie, & qu
 iusticiæ.
 Dicer
 culari iust
 cia: item
 tem iustici
 tutũ usus
 uniuersa
 erga alio
 relinqua
 sta sint in
 Nam leg
 tutum of
 ca singul
 bent om
 ad paran
 de public
 terum de

IN ETHICA ARIST.

enim plus expetit, non reddit æquā
 le. Ceterum nō omne inæquale plus
 est. Non igitur eodem modo iniustū
 & iniusticia dicūtur, sed alias sumun-
 tur ut partes, alias ut tota : quædam
 enim iniusticia pars est totius iniusti-
 ciæ, & quædam iusticia pars est totius
 iusticiæ.

Dicendum igitur est de hac parti-
 culari iusticia, & particulari iniusti-
 cia : item de iusto & iniusto. Est au-
 tem iusticia uniuersalis omnium uir-
 tutū usus erga alios. Iniusticia uero
 uniuersalis est usus omniū uiciorum
 erga alios, sed hæc prima species nūc
 relinquatur. Quæ enim iusta & iniu-
 sta sint in his, facile iudicari potest.
 Nam leges fere continent omniū uir-
 tutum officia. Ordināt enim uitā cir-
 ca singulas uirtutes, & leges prohi-
 bent omnia uitia. Conducunt enim
 ad parandam uirtutem pleræq; leges
 de publica disciplina ciuū lata. Cæ-
 terum de singulorū disciplina, quæ

RIA
 re nomen, sicut
 uent: quia inque,
 ceatur erga de
 prium esse, dicit
 truna, seu bon
 n duplicem
 larem esse,
 uirtutes ci
 n est, quæ
 iniustus,
 n alias nō
 citur, alias
 r. Et econ
 ggiunt,
 sticia uniu
 st non ob
 parere legi
 terū habet
 n quisquis
 ntra leges
 uī cōtra le
 Quisquis
 entur

privatim bonos viros efficit, utrum eadem sit cum publica disciplina, an alia quaedam sit disciplina, postea dicendum est: fortassis enim non eadem conveniunt omnino viro privatam vitam agenti, & versanti in Republica.

Transitio est, & ἄρα καὶ ad particularem iusticiam. Ait enim, se haecenus de universali dixisse: & quidem in fine quasi epilogum quendam addit disputationi de universali iusticia. Repetit autem diversas significationes iusticiae, ut in illo ipso discrimine ostendat, quomodo particularis iusticia sit angustior, quam universalis, & velut pars illius.

Res quae hic traduntur, planae sunt, sed mira est sermonis exilitas, quae facit, ut hic locus subobscurus videatur.

Non parere legibus, inquit, latius patet, quam non reddere aequale: quia omnis qui defraudat alterum in contractu, violat leges. At non omnis violatio legum est defraudare in contractu. Ergo defraudatio pars est violationis legum, Non contra. Hoc exemplo ostendit iustum illud, quod legum obedientiam significat latius patere, quam hoc quod significat aequalitatis conservationem in contrahendo,

Ut stup

Ut stuprator iniustus est, quia committit in leges, nō
 est iniustus hoc nomine, quod non reddat æquale.
 Interest igitur aliquid inter has appellationes iusti-
 ciæ, & est quoddam particulare iustum non tam la-
 te patens, quàm illud iustum, quod omnium legum
 obedientiam continet. Verba quæ sequuntur sic sa-
 tis exercent interpretes. τὸ μὲν γὰρ ἀνίσου
 ἄπαρ, πλεονομοῦ. τὸ δὲ πλεονομοῦ οὐχ ἄπαρ
 ἀνίσου. Hæc plana sunt, quisquis non reddit æqua-
 le, uiolat leges. At contra, non omnis qui uiolat le-
 ges, defraudat: ut stuprator uiolat leges, neq; tamē
 hoc nomine dicitur iniustus, quod defraudet eam,
 quam inuitatus comprimit. Atq; hæc uerba ad præ-
 sens propositum apta esse nemo non uidet. Sed quæ
 sequuntur quo spectent, diuinant interpretes. τὸ
 μὲν γὰρ πλεον ἄπαρ, ἀνίσου. τὸ δὲ ἀνίσου
 ἄπαρ, πλεον. Ego existimo alludere eū ad eā, quæ
 supra dixit de πλεονέκτης, ac interpretari quod di-
 xerit ἀνίσου uidelicet illud ἀνίσου iniustum esse,
 quod πλεον est, hoc est, quod habet πλεονέξιον,
 seu quum plus lucri auferre, & nocere alteri stude-
 mus: quasi dicat: Illud ἀνίσου hic intelligo esse iniu-
 stum, quod πλεον est. Ceterum est aliud ἀνίσου,
 quod non est uitiosum. Nam ille qui minus aufert,
 qui decipitur, qui defraudatur, nihil peccat. Hæc mi-
 hi uidetur esse simplicissima sententia. Neq; uerò

COMMENTARIA.

ignoro quid alij interpretentur, quos si quis sequi
mauult, querat eorum sententiã in ipsorum libris :
ego enim non ideo tantum omitto, quod nihil uide-
tur ad rem facere, sed etiam ne commemoratione
multarum opinionum reddatur obscurior Aristote-
les. Hoc enim ago, non ut subtilitate uincam argu-
tissime ac tenuissime dicta ab Aristotele, sed ut ad cõ-
munem consuetudinem, accomodem in qua quum
exempla nota & uulgaria reperientur harum ten-
nuium sententiarum, sicut ipsæ quoq; quasi ple-
niores, ut cerni ac teneri possunt, postquam res
demonstratæ sunt, quæ subsunt illis argute dictis.
Dixi additum esse Epilogum de uniuersali iusticia,
in quo hoc uel præcipue meminisse studiosus lector
debet, quod de origine & officio legum dicitur. Vi-
delicet leges sumi ex omni uirtutum natura, & de-
bere eas assuefacere homines, ad omnium uirtutum
officia. Etenim non solum uitæ tranquillitas, sed mul-
to magis honestas legum fines esse debet.

DIVISIO IUSTICIÆ PARTI-

cularis in distributiua &
commutatiua.

Iusticiæ autem eius quæ pars est, et
iusti particularis altera species est in
distributione, uel honoris, uel pecu-
niæ, uel cæterarū rerum; quæ diuidi
possunt

IN ETHICA ARIST.

possunt inter hos qui in eadem Re-
publica uersantur. Inter hos enim ac-
cidit ut aliquis collatus ad alios, aufe-
rata aut inæqualē partem, aut æqualē,

Altera uero species emendat con-
tractus, cuius duæ sunt partes. Nam
alij contractus sponte contrahuntur
alij non contrahuntur sponte. Tales
autem sponte contrahuntur, uenditio,
emptio, mutuatio, pignoratio,
commodatio. Et dicuntur sponte cō-
trahi, quia totum principium eorum
uoluntarium est, quū utriusq; partis
consensu constituentur.

Quæ autem cum inuitis gerimur,
aut clam fiunt, ut furtum, adul-
terium, ueneficium, lenocinium, pla-
gium, cædes clandestina, falsum tes-
timonium. Alia sunt uiolenta, ut
uerberatio, uincula, cædes, rapinæ,
mutilatio membrorum, conuicia,
contumeliæ.

Tandem peruenit ad diuisionem iusticie parti-
cularis. Ponit duas species, prior est distributina, es iusticie.

²
Due par-
tes contra-
ctus.

Due speci-
es iusticie.

COMMENTARIA.

qua pro uarietate meritorum, alia premia, aliaq; poe-
nae distribuuntur. Altera est commutatiua, quae uer-
satur circa contractus, & circa damna pugnancia
cum legitimis contractibus.

Quidam somniant solam distributiua iusticia
ad Magistratus pertinere, ac ne quidem usui esse
priuatis. Commutatiua uero neq; in iudicijs, neq;
in poenis neq; premijs consuli, sed tantum priuato-
rum esse in contractibus constituendis. Sed longe
aliter sentiendum esse. Nam utraq; specie utuntur,
tum magistratus, tum priuati. Iudex quum non com-
parat inter se gradus iniuriarum, sed tantum aesti-
mat damnum, & quomodo damnum sarciat, con-
sult commutatiua iusticiam, sicut homo priuatus
in uenditione mercem aestimat, & precium pro merce
flagitat. Ideo Aristoteles hic recenset iniurias inter
exempla commutatiuae, & aliquoties postea propo-
nit exempla iudicum, quos iubet pronunciare iux-
ta commutatiua iusticiam, de sarciendo damno.

Tunc autem consult Magistratus distributiua
iusticiam, quum multiplices iniurias, aut merita in-
ter se comparat, & gradus constituit meritorum, ad
quos postea gradus premiorum & poenarum acco-
modat. Vtraq; igitur species Magistratui tradenda
est. Quum in poena forti tantum aestimatur damnum
lesa persona, poena non erit capitalis: quia dam-
num

IN ETHICA ARIST.

num nō erat capitale &c. At quum gradus iniuria
rū & pœnarum constituuntur, multæ sunt compa
rationes. Pœnæ infliguntur, non proprie ad sarcia
endum damnum, sed ut metu contineantur homines.
Et quia leues pœnæ non absterrent homines feroces,
pro natura hominum pœnæ duriores aut leuiore
constituendæ sunt, sicut medicus naturæ ægrotanti
um pharmaa attemperat. Itaq; constituitur gra
dus, scilicet pœna leuis in ea delicta, quæ uidentur
aliquo modo prohiberi posse leui pœna. Constitui
tur capitalis pœna in ea delicta, quæ aliter non pos
sunt prohiberi inter homines feroces. In tanta auda
cia nostrorum hominum aliæ pœnæ furti præter ca
pitalem prorsus irridentur. Ideo etiamsi gentes man
suetiores habuerunt mitiores pœnas, tamen nostris
hominibus propter barbariem opus est durioribus
pœnis. Ita iudex, utitur comparatione in distribu
tiua iusticia, sicut postea latius dicemus.

Est & priuatis utraq; iusticia tribuenda. Com
mutatiuam esse œconomicam nemo non uidet, regit
enim contractus emptiones, uenditiones. At hi con
tractus maxime necessarij sunt ad œconomiam Pri
uati utuntur distributiua iusticia, quum gradus offi
ciorum erga parentes, liberos, amicos, hospites, ho
nestos, plebeios, obseruant, aut alioqui distribuunt
pro proportione ex certo rerum cumulo.

COMMENTARIA

Quum autem iniustus sit, qui nō reddit æquale, & iniustum in æquale, necesse est & medium quoddam existere inter inæqualia. Id autē est quiddam æquale. Nam ubi plus & minus reperiuntur, deprehendi & aliquid æquale necesse est. Quum igitur iniustum sit inæquale, sequitur iustum æquale esse. Hæc adeo perspicua sunt, ut longiorem disputationē nō desiderent.

Inæquale. Vaferrime uenatur, quod medium in hac uirtute sit quoddam æquale. Supra enim ostensum est, quod iniustum sit inæquale. Inæquale autē est aut maius, aut minus. Quum autem uirtus in medio sit, necesse est medium æquale quiddam esse. Nam inter plus et minus, seu maius, nihil dicitur medium, nisi æquale. Hoc sensus communis omnes homines docet, quod si quid metientes, mensuram maiore iusto, & mensuram minore iusto deprehendimus: deprehendi etiā posse mensurā æqualem, quæ scilicet sit longior minore, & breuior maiore, sic reperitur æqualitas.

DE OBIECTIS IUSTITIAE.

Quum autem æquale inter plus & minus

IN ETHICA ARIST.

minus mediū sit, sequitur & iustum
mediū quiddam esse. Deinde æqua
le comparatio duorum est. Itaq; iu
stum, quū & mediū quiddam sit,
& æquale, relatiue se habet ad aliud,
& erga alios.

Quatenus enim mediū est, uer
satur inter plus & minus: quatenus
æquale est equali, uersatur circa duo
paria: quatenus iustum est, respi
cit alios.

Versatur igitur iustum circa qua
tuor, uidelicet, circa duas personas,
& circa res duas. Aequalitas autem
& rerum & personarū constitui de
bet: quod si non fiat, pares non ha
bebunt paria. Verum existunt bella
& contentiones, quum aut pares nō
consequuntur paria, aut impares pa
ria consequuntur. Idq; hinc appa
ret, quod omnes confitentur in præ
mijs reddendis secundum dignitatē
ea reddenda esse. At dignitas estima
tur alibi aliter. Nam ubi populus im

COMMENTARIA

perat, summa dignitas est libertatis; ubi pauci, summa dignitas tribuitur opibus, aut nobilitati; uerū in optimo statu Reipublicæ summa dignitas est uirtutis.

Supra ostendit medium in hac uirtute equalitatem quandam esse, uidelicet, inter plus & minus; nunc querit obiecta iusticiæ, circa quæ uersatur. Et docet iusticiam uersari circa comparationem duorum equalium: quia antea ostendit equalitatem esse medium iusticiæ, & æquale relatiuum est, necesse est igitur duo equalia conferri. Deinde addit & personas, quod uersetur circa duas personas: quia iustum, sicut supra ostendi, semper respicit alium, cui debitum redditur, seu res, seu officium. Concludit igitur de obiectis, quod sint duæ res æquales, & duæ personæ. Probat autem quod diuersitas personarum consideretur, quia in Rebus publicis diuersa premia constituuntur iuxta diuersam rationem dignitatis. Et obiter addit dignitatem alibi aliter estimari. Vulgus in ciuitatibus corruptis nihil pluris facit libertate, seu potius licentia: sicut seditiosi homines simulant se libertatem uindicare. Alibi summa dignitas tribuitur opibus, aut nobilitati. Boni autem tribuunt summam dignitatem uirtuti. Hic iterum admonendi

IN ET
 merendi sunt
 prudenter collig
 tur. Hic primu
 natica, deinde

DE DIS
 Iustum
 ratione p
 tem est n
 quantita
 militudo
 autem in
 Ac de
 festum e
 nis uerse
 dium ter
 ad 4. sic
 sumitur
 erunt ter
 tur, quia
 Quia si
 in distribue
 dit medium
 su equalitas
 un. Itaq; qu

IN ETHICA ARIST.

monendi sunt studiosi, ut methodum obseruent, quã
prudenter colligat partes definitionum, quæ sequen-
tur. Hic primum quærit methodum prorsus mathe-
maticæ, deinde obiecta, uidelicet res & personas.

DE DISTRIBUTIVA IUSTICIA.

Iustum igitur uersatur in compa-
ratione proportionũ. Proportio au-
tem est non numeri tantũ, sed omniũ
quantitatum. Nam proportio est si-
militudo rationum inter se, uersatur
autem in quatuor terminis.

Ac de discreta proportione mani-
festum est, quod in quatuor terminis
uersetur. Sed cõtinua repetit me-
dium terminum: ut sicut se habet 8.
ad 4. sic se habent 4. ad 2. Bis igitur
sumitur quaternarius. Ita quatuor
erunt termini, qui inter se conferun-
tur, quia quaternarius repetitur,

Quia supra partitus est iusticiam particularem
in distributiua, & commutatiua. Deinde osten-
dit medium equalitatem esse. Admonuit item, quum
sit equalitas, necessario comparationem fieri pluri-
um. Itaq; quum & rerum, & personarum fiat colla-

COMMENTARIA

tio, necesse est proportiones incidere. Nunc igitur ex proportionibus discernit species illas, distributi-
uam, & commutatiuam. Prudenter autem excogi-
tauit duas species, quia interdum tantum queritur
aequalitas mercis & precij, interdum comparantur
gradus, ut in premijs & poenis. Nam in contracti-
bus tantum consideratur rerum aequalitas, ut pan-
nus uenditus principi, non uenit pluris aut minoris,
quam priuato. At in premijs, poenis, honoribus, sup-
plicijs, necesse est gradus quosdam comparare. Nō
igitur sine causa discernit species iusticiae. Commu-
tatiua est uerius oeconomica, quae nihil nisi precia
rerū considerat, quū reddimus precium pro merce-
rarius ceco- Nec mercium gradus facimus, sed tantū mercedem &
nomica. damnū, quanti sarcinendum sit, conferimus. At distri-
butiua nō solum cōfert mercē & precium, sed etiā
gradus ipsarū rerū ex circumstantijs constituit. Id
quoniam magis fit in distributione premiorum &
poenarum, hāc species uidetur magis politica & gu-
bernatrix esse. Ceterum ut ante dixi, utraq; & pri-
uatim & publice utendum est. Sed hoc discrimen po-
sui, ut earum usus clarius conspici posset.

DESCRIPTIO IUSTITIAE
distributiuae.

Iustum autem uersatur in quatuor terminis, quorum similis est pro-
portio

IN ETHICA ARIST.

portio. Nam qua proportione distāt
inter se personæ, eadem distant inter
se & res, uidelicet, sicut se habent 10.
aurei ad 5. ita se habet Achilles ad A
iacem. Ergo permutata proportiōe,
sicut Achilli dantur 10. ita Aiaci cō
petent 5. Itaq; totum ad totum habet
similem proportionem, iuxta quam
distributio paria paribus accommo
dat. Et quum ita componit, iuste ac
commodat: quare accōmodatio 10.
ad Achillem, & 5. ad Aiacem, in dist
tributione iustum est. Et iustum me
dium est, uidelicet, si respiciatur ad
illa, quæ non quadrabant pro pro
portione. Nam id dicitur hic medi
um quod quadrat pro proportione,
Iustum autem tale medium est, quod
pro proportione quadrat.

Vocant autem hanc comparatio
nem proportionū Mathematici geo
metricam. Nam in Geometrica com
paratione accidit, ut totum ad totum
conferatur, sicut pars ad partem:

ARIA

dere. Nam igitur
tes illas, distribui
ter autem cogit
tantum quartu
dum comparate
Nam in contrari
equalitas, ut po
luris aut man
is, honoru
m comparat
iusticia. Com
e nihil est pro
precia pro ver
l. tam meran
ferimus. Si ubi
prectum, sed
stis cogit
ne premun
gis polu
oci, ut
hoc alferma
osset.
RICIAE
r in quatu
lis est pro
portia

Porro hæc non est continua proportio: non enim est idem terminus medius. Quare hoc iustum est, quod quadrat pro proportione: illud iniustum est, quod non quadrat pro proportione.

Fit igitur plus & minus, quod in actionibus apparet. Nam qui iniuriam infert, plus habet, qui autem accipit iniuriam, minus habet boni. Eo contra uero in malis. Nam minus malum habet boni rationem, si conferatur ad maius malum. Nam minus malum potius eligendum est, quam maius. Porro quod eligendum est, bonum est, & quod potius eligendum est, uideatur maius bonum. Et de altera iusticie specie hæctenus dictum est.

Dixit supra duas species iusticie complecti uniuersum ius hominum. Altera est distributiva, quæ poenas & premia, et omnia officia cum comparatione quadam personarum & graduum distribuit. Commutativa est, quæ mercem & precium, damnum & lucrum sine comparatione aliarum circumstantiarum considerat.

Quum

IN ETHICA ARIST.

Quoniam autem in distributiua fiat cōparatio graduum, ut: delictum quod prohiberi ciuili pœna potest, non est capitale: Delictum quod non potest prohiberi pœna ciuili, est capitale. Furtum in natione mansucta quæ alioqui multis uinculis coeretur, potest ciuili pœna prohiberi. Apud feroces homines non potest ciuili pœna prohiberi. Igitur fit comparatio. Atrocius delictum atrociori pœna coerceri debet. Furtum Germani est delictum atrocius, quam furtum Iudei. Nam hæc ferocissima natio Germanica non patitur se leuibus uinculis coerceri. Ad hæc fures Germanici latrocinandi uoluntatem habent: omnes enim inter furandum simul de ui cogitant, si deprehendantur. Igitur furtum Germani non ciuili pœna, sicut Iudaicum, sed capitali pœna prohiberi necesse est. Hanc collationem Aristoteles in distributiua iusticia requirit. Commutatiua tantum duo comparat. At distributiua requirit comparationem terminorum, ut furis Iudei, & furis Germanici: pœna ciuili, & pœna capitalis.

Itaque docet hic Aristoteles iusticiam distributiua sumere medium, iuxta proportionem geometricam, id est, metri gradus ac medium, ac cōuenientem formam constituere iuxta proportionem geometricam. Sicut medicus querit proportionem in dosi, ita ut alijs corporibus aliam dosin distribuatur. Deprehendit

COMMENTARIA

hendit igitur conuenientem dosin collatione.

Necesse est autē hoc loco obiter exponere, quid sit proportio geometrica, quid arithmetica propor-

Proportio tio. Proportio est duarum quantitatū inter se habi-
quid sit. tudo, 4. ad 2. est proportio dupla. Nonnulli pro uo-
cabulo proportionis rationē dicunt. Vulgo in scho-

Proporti- litatem. Vocat igitur proportionalitatem, compo-
onalitas. tionem, seu similitudinem duarum proportionum, ut
sicut se habent 4. ad 2. ita se habent 8. ad 4. Quia
ubiq; est proportio dupla. Et hoc quod uocant pro-
portionalitatē, diuiditur in geometricam, & arith-
meticam. Nos ueterum more pro proportionalita-
te dicemus proportionem.

Proportio Proportio geometrica est, quum tribus aut plu-
geometri- ribus terminis dispositis seruetur æqualitas propor-
ca. tionum, etiamsi numeri inter se non excedant, neq;
excedantur pariter, ut 1. 3. 9. si conferuntur propor-
tione tripla, sicut se habent 9. ad 3. ita se habent 3.
ad 1. Clare autem hic cernitur quod medius limes
neq; excedat, neq; excedatur pariter.

Proportio Proportio arithmetica, in qua tribus aut pluri-
arithmeti- bus numeris dispositis, medius à proximis pariter
ca. excedit, & exceditur, ut 1. 2. 3. hic unitate superat
medius, & superatur. 3. 5. hic binario superat me-
dius, & superatur. 2. 5. 8. hic ternario superat
medius

IN ET

terius & super
piter distat ad
PROP

Est & alia
hic mentione
alia sunt dif
qua limites
habent 4. ad
portio est,
ita oportet
qui enim no
num collatio
habent 4. ad
facilius daci
butua iustit
Sunt enim d
uendi, qui
D

Permit
do ex prop
tis terminis
ad tertium
sicut se hab
sicut se hab

IN ETHICA ARIST.

medius & superatur. Ita medius pariter & in diuisibiliter distat ab extremis.

PROPORTIO DISCRETA

& continua.

Est & alia quedam diuisio proportionis, cuius hic mentionem facit Aristoteles: quod proportionales alie sunt discretæ, alie continuæ. Discreta est, in qua limites quatuor expresse ponuntur, ut sicut se habent 4. ad 2. ita se habent 10. ad 5. Continua proportio est, in qua tantum tres limites ponuntur, sed ita oportebit repeti medium in comparando: alioqui enim non posset existere duarum proportionum collatio, ut 8. 4. 2. Sicut se habent 3. ad 4. ita se habent 4. ad 2. Hæc Aristoteles ideo commemorat, ut facilius declarare possit iusticiæ species. Nã in distributiua iusticia non habet locum proportio continua. Sunt enim duo limites rerũ, & duo personarũ constituendi, qui non pariunt continuã proportionẽ &c.

DE PERMUTATA

proportione.

Permutata proportio, dicitur quã in argumẽtando ex proportione efficiamus consequens permutatis terminis, ita ut in consequente primus terminus ad tertium conferatur, secundus ad quartũ, ut hic sicut se habent. 2. ad 1. ita se habet 8. ad 4. Ergo sicut se habent 2. ad 8. ita se habet 1. ad 4.